

Artykuł - Wrażliwa natura dorsza

Dorsz to najpopularniejsza i jedna z najliczniej poławianych ryb przez floty rybackie większości państw leżących nad Morzem Bałtyckim. Połów właśnie tej ryby przynosi rybakom największe zyski, zatem dostępność do jej zasobów i możliwość ich swobodnej eksploatacji rybackiej stanowi dla wielu ludzi gwarancję utrzymania pracy oraz dobrych zarobków. Nie dziwi zatem konserwatywny opór znacznej części rybaków względem wprowadzania nowych ograniczeń połowowych w ramach zarządzania rybołówstwem, mających jednakże na celu ochronę i odbudowę populacji bałtyckiego dorsza. W wyniku wielu niejasności w sferze polityczno administracyjnej oraz braku skutecznych środków pomocowych pozwalających rybakom zaakceptować niezbędne limitowanie połowów, plany ochrony są przez nich odrzucane. Kwitnie więc szara strefa, a połowy nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane (IUU) tylko pogłębiają aktualny kryzys zarówno w polskim jak i całym bałtyckim rybołówstwie. Obecne napięcia oraz spory dorszowe wymagają natychmiastowych i bardzo zdecydowanych, choć trudnych rozwiązań systemowych. Obok problemu kłusownictwa morskiego, to właśnie ich brak, oraz często niezrozumiałe decyzje o zabarwieniu politycznym sprawia, że sytuacja w rybołówstwie staje się coraz bardziej niejasna i skomplikowana. W żarze tych emocji warto jednak krótko przypomnieć postronnym obserwatorom o tym, że również natura, a zatem wiele ciekawych zależności środowiskowych ma wpływ na stan populacji dorsza w Bałtyku.

Znanych jest wiele podgatunków, lokalnych ras i form dorsza, występujących w zimnych wodach poczynając od wschodnich wybrzeży Kanady, aż po zachodnie północne wybrzeża kontynentu europejskiego. W Morzu Bałtyckim występuje podgatunek dorsz bałtycki w Polsce zwany także wątluszem lub pomuchłem. W ramach gospodarowania zasobami ryb na Bałtyku rozróżnia się na dwa stada dorsza – wschodnie i zachodnie(1). Dorsz w Morzu Bałtyckim osiąga dojrzałość płciową i zdolność do rozrodu dopiero między 3 a 4 rokiem swojego życia. Jego okres tarła w Bałtyku przypada pomiędzy marcem a sierpniem, z nasileniem w ciągu miesięcy letnich. Dla rozwoju pelagicznej ikry(2) i narybku dorsza, niezwykle istotne są właściwości wody morskiej, dlatego też, ryby te na miejsce rozrodu wybierają bałtyckie głębiny, w których poziom soli(3), natlenienie oraz gęstość wody są wciąż dla nich odpowiednie. Najkorzystniejsze warunki do tarła dorsza obserwuje się obecnie wyłącznie w rejonie Głębi Bornholmskiej oraz na kilku tarliskach w Bałtyku zachodnim. Niestety, tak istotne dla rozrodu i rozwoju dorsza wlewy zasolonej i bogatej w tlen wody z Morza Północnego do Bałtyku, powodowane przez silne wiatry oraz sztormy zmniejszyły się drastycznie w przeciągu ostatnich kilkudziesięciu lat(4). Powoduje to niedotlenienie głębszych warstw Morza Bałtyckiego oraz ich niskie zasolenie. W konsekwencji prowadzi to do zmniejszania się liczby przychodzących na świat dorszy. Dodatkowo warto pamiętać, że dorsz jest jednym z najważniejszych ogniw bałtyckiego łańcucha pokarmowego, zatem zmniejszanie się jego populacji ma znaczny wpływ na układ całego bałtyckiego ekosystemu i procesy w nim zachodzące. Obserwowany spadek liczebności dorsza, prowadzi do wzrostu liczebności szprota oraz zachwiania piramidy pokarmowej w Morzu Bałtyckim. Szprot tracąc swojego głównego drapieżcę oraz odżywiając się jego ikłą, przyczynia się jednocześnie do jeszcze większego osłabienia populacji dorsza.

Jak widać dorsz należy do ryb bardzo wrażliwych na zmiany czynników naturalnych, których zwyczajnie nie sposób poddać żadnym regulacjom. Niekorzystne warunki środowiskowe są zatem ważną przyczyną osłabienia populacji dorsza bałtyckiego, nie zmienia to jednak faktu, że wpływ na jej aktualny oraz przyszły stan posiadają głównie ludzie. Przede wszystkim od skali połowów oraz sposobów ochorny wrażliwego dorsza zależy w jakim stopniu rybiej tej umożliwi się optymalny rozwój, a rybakom zapewni godną pracę w przyszłości. Na dobrej kondycji zasobów dorsza, racjonalnie prowadzonej gospodarce rybnej oraz wyłącznie legalnych połowach powinno zależeć wszystkim rybakom znad Bałtyku. Jeśli w wyniku nieodpowiedzialnych i zbyt intensywnych połowów, a także kłusowniczych praktyk dojdzie do nieodwracalnego przełowienia populacji dorsza bałtyckiego, to oni sami stracą najwięcej. Ich starania o poprawę obecnego stanu muszą jednak zostać podparte rozsądnymi decyzjami administracyjnymi, zarówno na szczeblu krajowym jak i europejskim. Tymczasem w wielu aspektach zarządzania rybołówstwem wciąż brak zdecydowanych kroków zapewniających naprawdę skuteczną ochronę zagrożonych gatunków ryb oraz w pełni zabezpieczających interesy zwykłych rybaków. W chwili obecnej środowiska naukowe gorąco apelują o radykalną ochronę przełowionego dorsza w Bałtyku, oceniając stan jego zasobów jako najniższy od wielu lat. Jednocześnie wierzą, że oba stada dorsza bałtyckiego są w stanie odrodzić się do stabilnego poziomu, a ich zrównoważone połowy będą przynosić rybakom zadowalający zysk. Taka szansa wciąż istnieje w przypadku zmniejszenia aktualnej presji połowowej oraz w efekcie całkowitego wyeliminowania rabunkowych połowów, burzących wszelkie systemy ochrony dorsza oraz próby wsparcia rybaków i sektora rybołówstwa bałtyckiego. Nie bez znaczenia pozostaną też obserwacje zmian warunków naturalnych, które mimo

braku regulacji, mogą dostarczać wielu cennych wskazówek pomocnych w skutecznym gospodarowaniu zasobami rybnymi.

R. Brzeziński

(1) Stado zachodnie dorsza spotykane jest tylko w obszarze na zachód od wyspy Bornholm, a stado wschodnie (o większym znaczeniu ekonomicznym) spotykane na wschód od wyspy Bornholm.

(2) Ikra ryb morskich, która dzięki zawartości kropeł tłuszczu, jest lżejsza od wody. Rozwój ikry pelagicznej przebiega w toni wodnej, a nie na dnie morza.

(3) Złożona oraz zapłodniona ikra dorsza tonie i ginie w wodzie o zbyt niskim zasoleniu. Jedynie w bałtyckich głębinach zasolenie wód jest odpowiednie dla rozwoju jego ikry i wynosi od 12 do 16 PSU.

(4) Ostatni obserwowany duży wlew słonej wody morskiej z Morza Północnego do Bałtyku miał miejsce w 1993 roku.